

ПРАВО НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Валерія Миколаївна ТУРСЬКА,

юрист

<https://orcid.org/0000-0003-4911-7093>

Науковий керівник: Спіцина Г. О.,
докт. юрид. наук, професор, завідувач кафедри
права Гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський
авіаційний інститут»,

В сучасному світі постійно лунають фрази: «я маю право!», «зустрінемося у суді!», «суд все вирішить!», «ходімо до суду». З плином часу все більше громадян починають звертатися до суду за захистом своїх порушених прав, оскільки не мають можливості відновити свої порушені права в позасудовій площині. Саме тому право на суд – є не виключно правом, яке закріплено в міжнародних нормах та в законодавчих нормах України, а й складовою частиною механізму захисту та реалізації прав людини.

Конституція України не тільки закріплює, а й визначає основним вектором розвитку Держави – дотримання прав людини. Відповідно до абзацу 2 статті 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Задля дотримання прав людини необхідна наявність декількох можливостей: 1) можливість знати свої права; 2) можливість реалізовувати права; 3) можливість захищати свої права. Право на судовий захист – є складовою можливістю захищати свої права у разі їх порушення.

Правам людини на судовий захист присвячені праці таких вчених, як О. Антонюк, Ю. Барабаш, В. Бойко, В. Грибанов, А. Жуковський, А. Колодій, В. Малярєнко, О. Марцеляк, В. Погорілко, Г. Тимченко, Ю. Тодика, М. Хавронюк та ін. [2, с.187].

Безпосередньо право на судовий захист закріплено в Основному законі, а саме в статті 55 в якій закріплено, що кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1].

Також на території України розповсюджується дія міжнародних актів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (абзац перший статті 9 Конституції України). Зазначимо, що право на судовий захист також регламентується статтею 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, в якій визначено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, що його встановлено законом; суд вирішує спір щодо прав

та обов'язків особи цивільного характеру або устанавлює обґрунтованість будь-якого висунутого проти неї кримінального обвинувачення [3].

Аналізуючи норми Конституції України та Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод можна зробити висновок, що право на судовий захист передбачає декілька форм захисту, а саме: позасудовий, судовий, у разі вичерпання всіх можливих форм захисту прав є можливість звернутися до міжнародних установ за захистом порушених прав, та встановлює низку принципів судочинства, які визначають критерії, яким повинен відповідати судовий розгляд. Але вищезазначені норми не деталізують увагу сутнісному значенню праву на судовий захист та його розумінню. Відповідь на це питання можна віднайти в Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Кременчуцького Анатолія Михайловича та Павлика Владислава Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису частини десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 21.07.2021 р., справа № 3-173/2018 (1186/18, 77/19).

У вищенаведеному рішенні суду Конституційний Суд прийшов до наступного висновку: «Аналіз змісту конституційного права на судовий захист і конституційних гарантій, що забезпечують його здійснення, з одного боку, та конвенційного права на справедливий суд, з другого боку, свідчить, що приписи частини першої статті 55 Конституції України в посутньому зв'язку з приписами частини другої її статті 129 в цілому визначають право на судовий захист подібно до того, як, зокрема, у пункті 1 статті 6 Конвенції подається зміст права на справедливий суд.

Отже, Конституційний Суд України вважає, що сутнісний зміст права на судовий захист, що його встановлено частиною першою статті 55 Конституції України, слід визначати як у зв'язку з основними засадами судочинства, визначеними приписами частини другої статті 129 Конституції України, так і з урахуванням змісту права на справедливий суд, визначеного у статті 6 Конвенції та витлумаченого Європейським судом із прав людини» [4].

Виходячи з такого висновку Конституційного Суду, можна вважати, що в поняття «права судового захисту» є комплексним та включає в себе право на справедливий судовий розгляд, право на судовий захист, основні принципи судочинства.

Категорію «право на судовий захист» можливо також розглядати через призму суб'єктивного права особи, і тоді, зміст цього права буде визначатися сукупністю визначених законодавством повноважень. Наприклад, до таких повноважень особи відноситься: право на позов; право на відкликання позову; право на забезпечення позову; право на оскарження судового рішення; право вимагати певної поведінки від учасників судового процесу та суду; право на отримання обґрунтованого судового рішення; право на виконання судового рішення та ін. І тут, прослідковується певна тенденція – модифікація законодавства призводить до трансформації змісту права на судовий захист за рахунок зміни переліку повноважень, які обумовлюють його зміст, але строго у відповідності із законом [5, с. 11].

З чого випливає, що право на судовий захист перебуває на стику матеріального та процесуального права, включає в себе досить великий спектр прав. У зв'язку з чим при внесенні змін до норм матеріального чи процесуа-

льного права буде змінюватися зміст тлумачення права на судовий захист, що свідчить про динамічність розвитку змісту та складу вищезазначеної правової категорії, а отже про мобільність.

У зв'язку з вищенаведеним, право на судовий захист – є реальним дієвим механізмом, який виступає з'єднальною ланкою між нормативним закріпленням права та реальною можливістю особи звернутися до суду за захистом своїх порушених чи оспорюваних прав.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Софія Чорна. Роль судової влади в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини. *Підприємництво, господарство і право*, № 8/2020, Київ, 2020 рік. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/8/31.pdf>
3. Конвенція про захист прав і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Кременчуцького Анатолія Михайловича та Павлика Владислава Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису частини десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 21.07.2021 р справа № 3-173/2018(1186/18, 77/19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-21#Text>
5. Гаран О. В. Квінтесенція розуміння «право на судовий захист // *Правова держава*, № 41. Одеса, Фенікс, 2021 URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/225570>